

Iparpolitikai stratégiák Európában - Olaszország

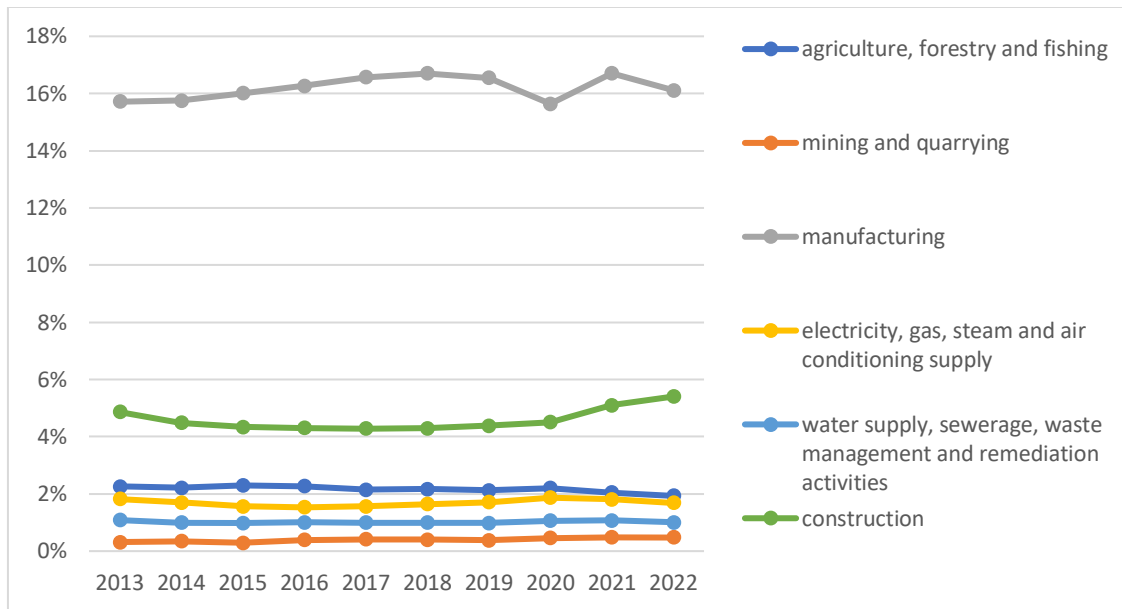
Szabó Dorottya

DOI: 10.14267/VILPOL2023.02.11

Olaszország iparpolitikai stratégiájával, illetve annak EU-s szerepével kapcsolatban elsősorban Adolfo Urso, a Vállalkozásügyi és „Made in Italy” Minisztérium minisztere nyilvánult meg az elmúlt időszakban. A Minisztérium honlapján például sorra jelennek meg a sajtóhírek azzal kapcsolatban, hogy különböző országok képviselőivel lebonyolított találkozások során az európai iparpolitika kerül fókuszba [1]. Ezekből a hírekből kirajzolódik az olaszok azon szándéka, hogy egy integrált, közös európai iparpolitika meghatározó szereplőivé kívánnak válni. Egy Ursoval készült interjúban [2] a miniszter kijelentette, hogy szükség van egy iparpolitikai stratégiai vízióra, és hogy Giorgia Meloni kormánya olyan iparpolitikát képzel el, amely ötvözi az olasz ipar erősségeit és sajátosságait azokkal a gazdasági és termelési szükségletekkel, amelyeket az ökológiai és digitális átállás kényszerít a nemzetgazdaságokra. Kiemelte az autonómia fontosságát mind az energiaellátás, mind a digitális infrastruktúra területén. Ennek kapcsán említésre került az EU félvezető gyártásában betöltött szerepe, valamint a nyersanyagok nemzetgazdasági előállításának fontossága is. A különböző megnyilatkozásokat Olaszország esetében is elsősorban a zöld és digitális átállás tematizálja.

Áttekintő statisztikák

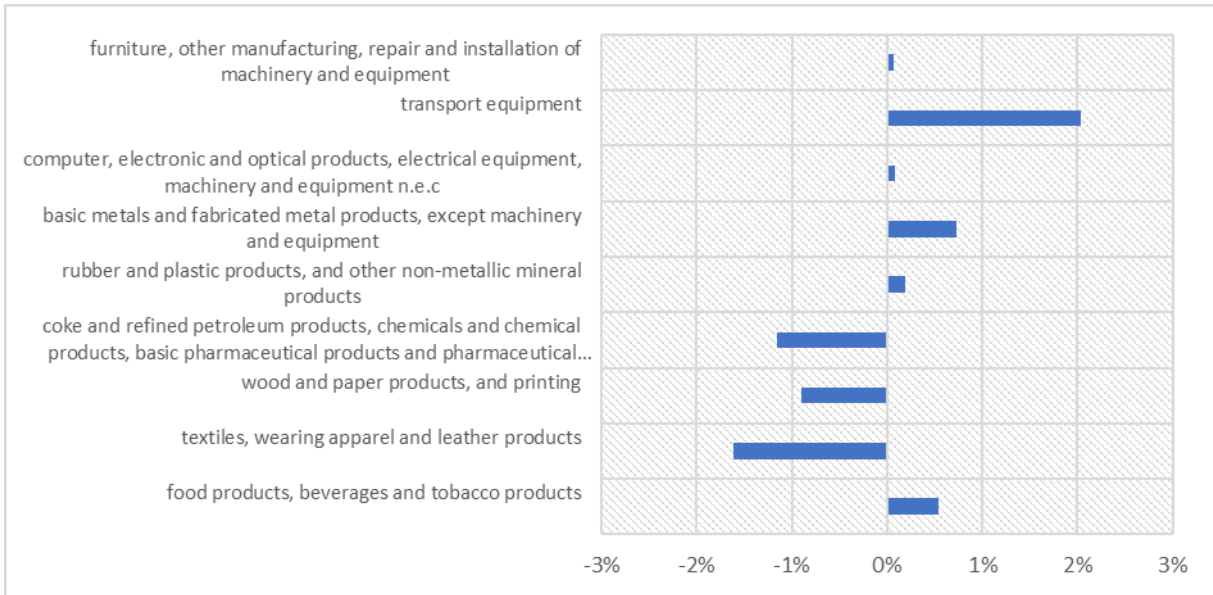
Mielőtt rátérünk az iparpolitikai stratégiához kapcsolódó olasz kommunikációra, áttekintünk pár alapvető statisztikát az ágazati szerkezetre, illetve a munkatermelékenységre vonatkozóan. Az 1. és 2. ábrán az egyes ágazatok, valamint az egyes feldolgozóipari szektorok bruttó hozzáadott érték előállításához való hozzájárulására vonatkozó adatokat mutatunk be. Az 1. ábrán látható, hogy alapvetően nem történtek nagy változások a vizsgált időszakban. A szolgáltatások a teljes gazdaságban előállított hozzáadott érték nagyjából 74%-át adták a teljes időszakban. A feldolgozóipar súlya relatíve alacsony Olaszországban, mindössze 16%-kal járul hozzá a hozzáadott érték előállításához, ami a koronavírus járvány előtt növekvő trendet mutatott, majd a válság hatására ez a trend ugyan megtört, de a kilábalással visszatért a válság előtti szintre. Érdekes még kiemelni, hogy az építőipari hozzáadott érték aránya 2020 óta növekvő tendenciát mutat.

6. ábra: A bruttó hozzáadott értékhez való hozzájárulás aránya ágazatonként

Forrás: ISTAT alapján saját szerkesztés

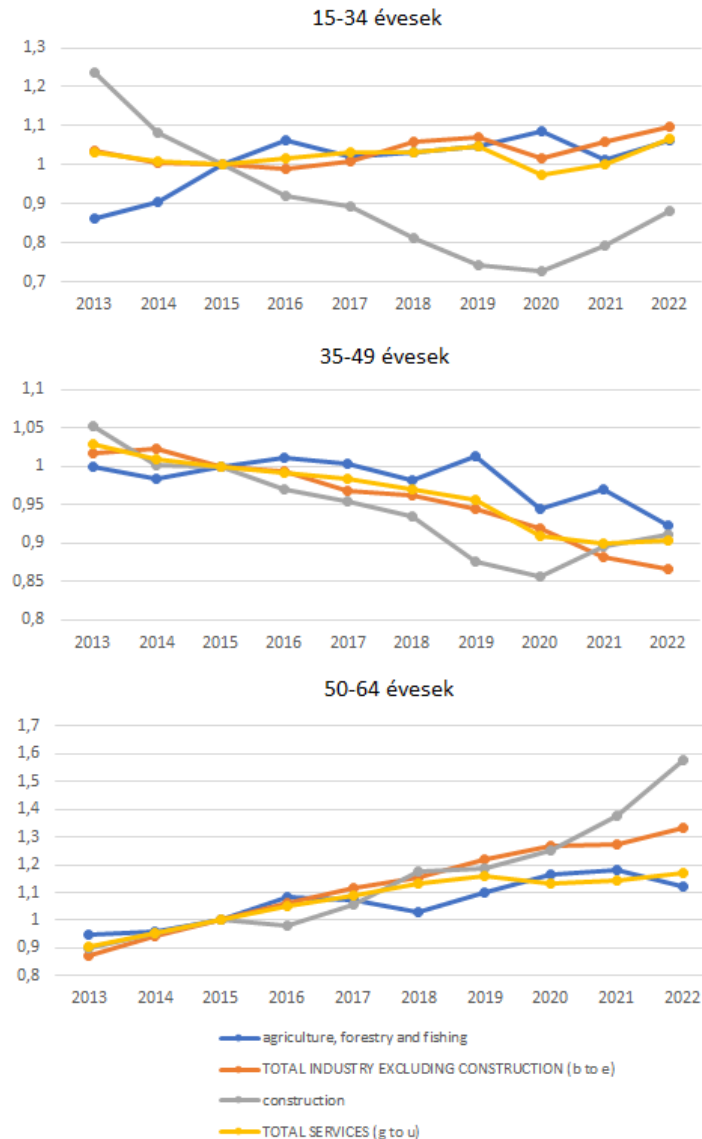
A 2. ábrán látható, hogy az egyes feldolgozóipari szektorokban hogyan változott (%-pontban mérve) a termelés hozzáadott értékhez való hozzájárulása 2013 és 2022 között. Az adatok alapján elmondható, hogy a bútorok, egyéb gépek, berendezések gyártásának/javításának, a szállítóeszközök gyártásának, a számítógép, elektronikai és optikai termékek, elektromos berendezések és a máshova nem sorolt gépek és berendezések gyártásának, illetve az élelmiszerek, italok és dohánytermékek gyártásának súlya nőtt, míg a gumi és műanyag termékek, valamint egyéb nemfémes ásványi termékek, a fa- és papírtermékek, valamint a nyomtatás, illetve a textíliák, ruházati cikkek és bőrtermékek gyártásának súlya csökkent a hozzáadott érték megtermelésében. Bár a fémalapanyagok és fémfeldolgozási termékek gyártásának relatív súlya alig változott, továbbra is az a szektor az egyik legmeghatározóbb a feldolgozóiparban a hozzáadott érték tekintetében, hiszen annak 15%-át állította elő a teljes vizsgált periódusban. A számítógép, elektronikai és optikai termékek, elektromos berendezések gyártásának relatív súlya az egész időszakban a legnagyobb volt, 2022-re megközelítette a 25%-ot, az élelmiszerek, italok és dohánytermékek gyártása pedig (12%) a harmadik legfontosabb feldolgozóipari szektor, így a növekedésükkel az alapvetően is erős pozíciójukat erősítették meg.

7. ábra: A bruttó hozzáadott értékhez való hozzájárulás arányának változása 2013-2022 között a feldolgozóiparban szektoronként, %-pontos változás

Forrás: ISTAT alapján saját szerkesztés

A 3. ábrán a foglalkoztatottak számának százalékos változását mutatjuk be a különböző korcsoportok esetében a mezőgazdaság, az ipar – külön az építőipar – és a szolgáltatások ágazatokban. Látható, hogy a 15-34 évesek körében végig csökkent az építőiparban dolgozók száma a vizsgált időszakban, míg a többi szektorra alapvetően növekvő trend volt jellemző. A 25-49 évesek esetében minden szektorban csökkent a foglalkoztatottak létszáma, ami mögött alapvetően demográfiai változások állhatnak. Érdekes azonban, hogy az 50-64 éves korcsoport esetében a mezőgazdaságban, szolgáltatási ágazatban és az építőipar nélküli ipari szektorban nagyjából azonosnak tűnő trendtől eltérően az építőiparban jelentősen nagyobb ütemben nőtt 2021-ben és 2022-ben a foglalkoztatottak száma.

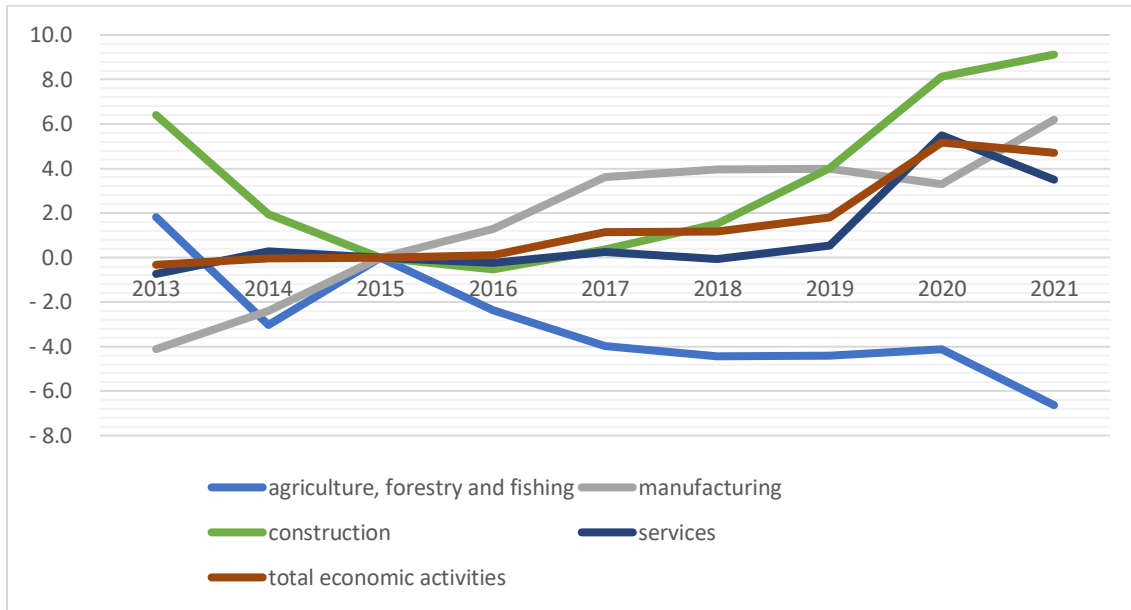

8. ábra: A foglalkoztatottak számának százalékos változása ágazatonként és korcsoportonként (100%=2015)

Forrás: ISTAT alapján saját szerkesztés

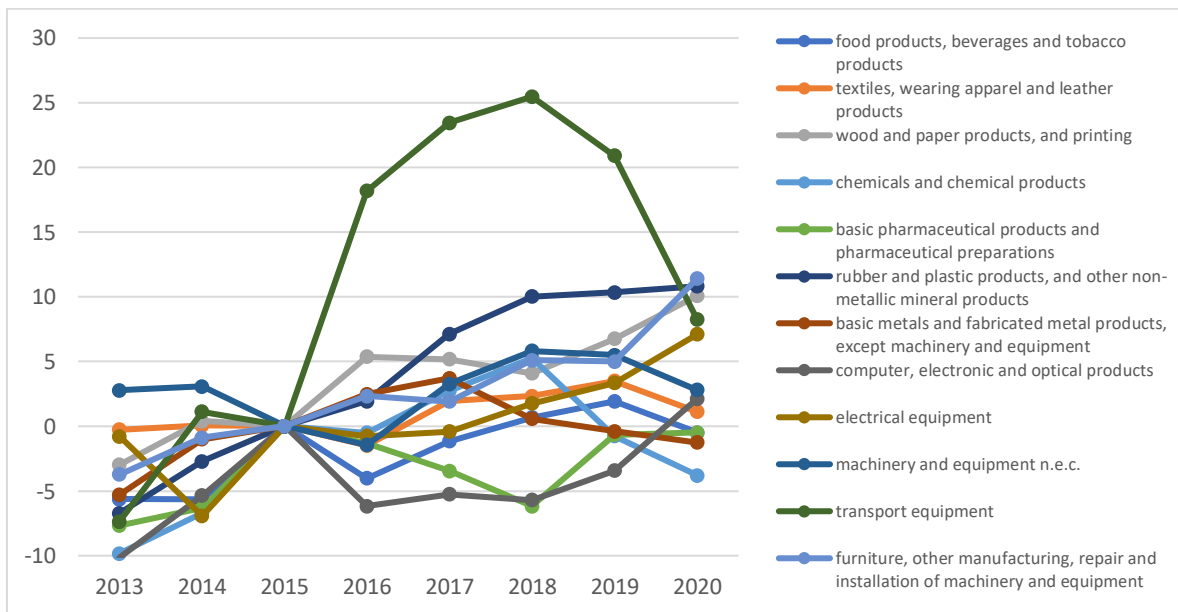
4. és 5. ábrán az egy munkaóra jutó hozzáadott értékben mért munkatermelékenység változásának százalékos alakulása látható a különböző ágazatokban, valamint az egyes feldolgozóipari szektorokban. A 4. ábra alapján elmondható, hogy a mezőgazdaságban jelentős csökkenő trendet mutat a munkatermelékenység, míg az építőipar pozitív irányba lóg ki az ágazatok közül. Ami a feldolgozóipari szektorokat illeti, alapvetően a bútork, egyéb gépek, berendezések gyártása, javítása, szerelése; a gumi- és műanyag termékek, valamint egyéb nemfém ásványi termékek gyártása; a fa- és papírttermékek, valamint a nyomtatás; illetve az elektromos berendezések gyártása szektorokban volt megfigyelhető egyértelmű pozitív trend. A

szállítóeszközök gyártásában jelentős növekedési ütem volt megfigyelhető 2018-ig, majd ez a növekedési ütem nagymértékben visszaesett.

9. ábra: A munkatermelékenység változásának alakulása az egyes ágazatokban

Forrás: ISTAT alapján saját szerkesztés

10. ábra: A munkatermelékenység változásának alakulása az egyes feldolgozóipari szektorokban

Forrás: ISTAT alapján saját szerkesztés

PNRR – A holnap Olaszországa

Olaszország iparpolitikai elképzelésének áttekintéséhez a Nemzeti Helyreállítási és Reziliencia Terv [3] (PNRR) nyújthat kiindulópontot, amely alapvetően az EU-s helyreállítási tervhez kötődik. Ebből is látszik, hogy Olaszország víziója erősen kapcsolódik a közös EU-s elképzelésekhez. A PNRR hat küldetésre osztott beruházási és reformcsomagot ír elő. A tervben elkülönített források 191,5 milliárd eurót tesznek ki a következő hat területen elosztva: 1) digitalizáció, innováció, versenyképesség és kultúra (40,32 milliárd euró); 2) zöld forradalom és ökológiai átállás (59,47 milliárd euró); 3) infrastruktúra a fenntartható mobilitás érdekében (25,40 milliárd euró); 4) oktatás és kutatás (30,88 milliárd euró); 5) szociális inkluzivitás és kohézió (19,81 milliárd euró); valamint 6) egészségügy (15,63 milliárd euró). A reformcsomag által finanszírozott projektek célja a gazdaság tartós és fenntartható fejlődésének megalapozása, valamint a termelékenység növekedésének elősegítése. A beruházási projekteket az iparjogvédelmi reform is kíséri, egy többéves stratégia, amelynek célja az innovációs kultúra fejlesztése, valamint az ipari tulajdon – az innováció által generált ötletek, munkatevékenységek és folyamatok - védelmének és fejlesztésének előmozdítása [4].

A „digitalizáció, innováció, versenyképesség és kultúra” misszió keretében megvalósuló projektek az ország digitális modernizálását célozzák az egyszerűbb közigazgatás, az erős digitális infrastruktúra a versenyképesebb feldolgozóipar, az erősebb hazai ellátási lánc megteremtése, és a turizmus és kultúra fellendítése érdekében. A privát szektor digitális transzformációjához járul hozzá a „Transizione 4.0” program, melynek alapvető célja a kutatás-fejlesztési és technológiai innovációs beruházások ösztönzése az ipar 4.0, a körforgásos gazdaság, valamint a design és esztétikai koncepciók kontextusában. Érdeemes kiemelni, hogy az olasz iparpolitikában gyakran megjelenik az „olasz génius” emlegetése, és hogy a szépség, eredetiség, kreativitás, mint érték nem vész el az olyan nemzeteket átívelő stratégiai irányok között, mint a zöld vagy a digitális átállás.

A versenyképesség ösztönzésének része az ellátási láncokra összpontosító kutatás-fejlesztések támogatása, melynek célja a méretgazdaságosság megteremtése és kiaknázása, az innováció költségeinek támogatása és a termelékenység növelése. A Terv emellett beruházásokat irányoz elő annak érdekében, hogy Olaszország vezető szerepet alakítson ki az energiaátállási folyamatban nemzeti ellátási láncok létrehozásával a megújuló energia, az akkumulátorok, a hidrogén és az elektromos buszok ágazatában [5].

A „zöld forradalom és ökológiai átállás” küldetésben előirányzott projektek célja az ország zöld átmenetének elősegítése a megújuló erőforrásokból előállított energiára, az éghajlatváltozással szembeni ellenálló-képesség növelésére, a kutatási és innovációs beruházások támogatására, valamint a fenntartható tömegközlekedés ösztönzésére összpontosítva. Az olasz kormány célja a 1) szelektív hulladékgyűjtési hálózat és az anyagkezelő és újrahasznosító üzemek megerősítése a körforgásos gazdaság és a hulladékgazdálkodás javítása érdekében; 2) Olaszország részesedésének növelése a megújuló energiaforrások területén, beleértve a hidrogén-alapú megoldások bevezetését; 3) a megújuló energiatermelés optimalizálása, az intelligens hálózatokba és a

hálózatok éghajlatváltozással szembeni ellenálló képességébe való beruházások növelése; 4) a városi esztétika, valamint a társadalmi és környezeti szerkezet minőségének javítása a kibocsátások csökkentésével és a középületek felújításával. A Terv keretein belül kiemelt figyelmet fordítanak arra, hogy termékeny talajt kínáljanak a környezettudományi kutatások számára, amiket átültethetnek a gyakorlatba. Ehhez alapvető fontosságúak a kockázati tőkebefektetések, amik által fejleszthető az innovációs ökoszisztéma, elősegíthető a startupok születése és növekedése, valamint lehetővé válik inkubátorok/akcelerációs programok létrehozása [6].

Itt érdemes lehet még megemlíteni Olaszország biogazdasági stratégiáját [7], amelyben különösen fontos szerepet játszik a mezőgazdaság és az élelmiszeripar korszerűsítése a fenntarthatósági szempontok figyelembevételével. Az elsősorban a kkv szektorra támaszkodó, a nemzetközi piacokon is sikeres olasz élelmiszeripar versenyképessége alapvető feltételének tekintik ezt a korszerűsítést. A bio-alapú ipar fejlesztése szintén nagy hangsúlyt kap a stratégiai dokumentumban. A bio-alapú termelés elterjedésének érdekében többek között ösztönzik a bio-alapú termékek keresletét, biztosítják új, több ágazatot átfogó transzdiszciplináris szakmai profilok képzését a biogazdaság és a bioipar számára, megerősítik a biogazdaság értékláncai és az olasz feldolgozóipari szektorok közti együttműködést új üzleti modellek és termékek kifejlesztése érdekében.

Az „infrastruktúra a fenntartható mobilitás érdekében” küldetés keretében a kormány célja Olaszország közlekedési hálózatának átalakítása mind a szárazföldi, mind a vízi, mind pedig a légiközlekedésben. A projektek fókuszában a vasúti hálózat modernizálása áll a mobilitás javítása érdekében. Ebbe beletartozik új útvonalak létrehozása, egyes vonalakon a nagysebességű vasúti szállítás kiterjesztése, valamint a meglévő állomások korszerűsítése is.

Az „oktatás és kutatás” pillér célja egy új oktatási rendszer kiépítése, amely a fiatalokat helyezi előtérbe, garantálva számukra a tanuláshoz való jogot, valamint a jövő kihívásainak való megfeleléshez szükséges készségeket és képességeket. Ehhez szükség van óvodák és iskolák építésére és korszerűsítésére, hogy az oktatás színvonala kora gyermekkortól kimagasló legyen, az iskolák felszerelésére innovatív eszközökkel és hálózatokkal, az oktatásban dolgozók képzésének javítására, különösen a STEM-készségek terén, az egyetemek és a szakképző intézmények szerepének megerősítésére, illetve kutatók támogatására a szükséges készségek fejlesztésében, különösen a digitális technológiák és az ökológiai átállás területén.

A „szociális inkluzivitás és kohézió” megerősítésének küldetése egy új jövő megteremtése minden olasz állampolgár számára a munkaerőpiac innovációja, a társadalmi, gazdasági és regionális egyenlőtlenségek felszámolásával, valamint a női vállalkozói tevékenység támogatásával. A projektek célja egyrészt a munkaerőpiac és a szakképzés erősítése a foglalkoztatási ráta növelésével és a munkaügyi központok szerepének bővítésével, másrészt a nők munkaerőpiaci részvételének növelése – különös tekintettel a nők által vezetett vállalkozások támogatására, ami kulturális változást mozdít elő –, harmadrészt pedig a marginalizálódás és a társadalmi leépülés csökkentése a közterületek újjáépítésével, valamint a kulturális és sporttevékenységek előmozdításával. A női vállalkozók támogatását célozza a női vállalkozói

szellem előmozdítása, az innovatív vállalati projektek megvalósításának támogatása a már működő és nők által vezetett vállalatok számára, valamint egy olyan kedvező kulturális légkör kialakítása, amely támogatja a nők vállalkozói kedvét [8].

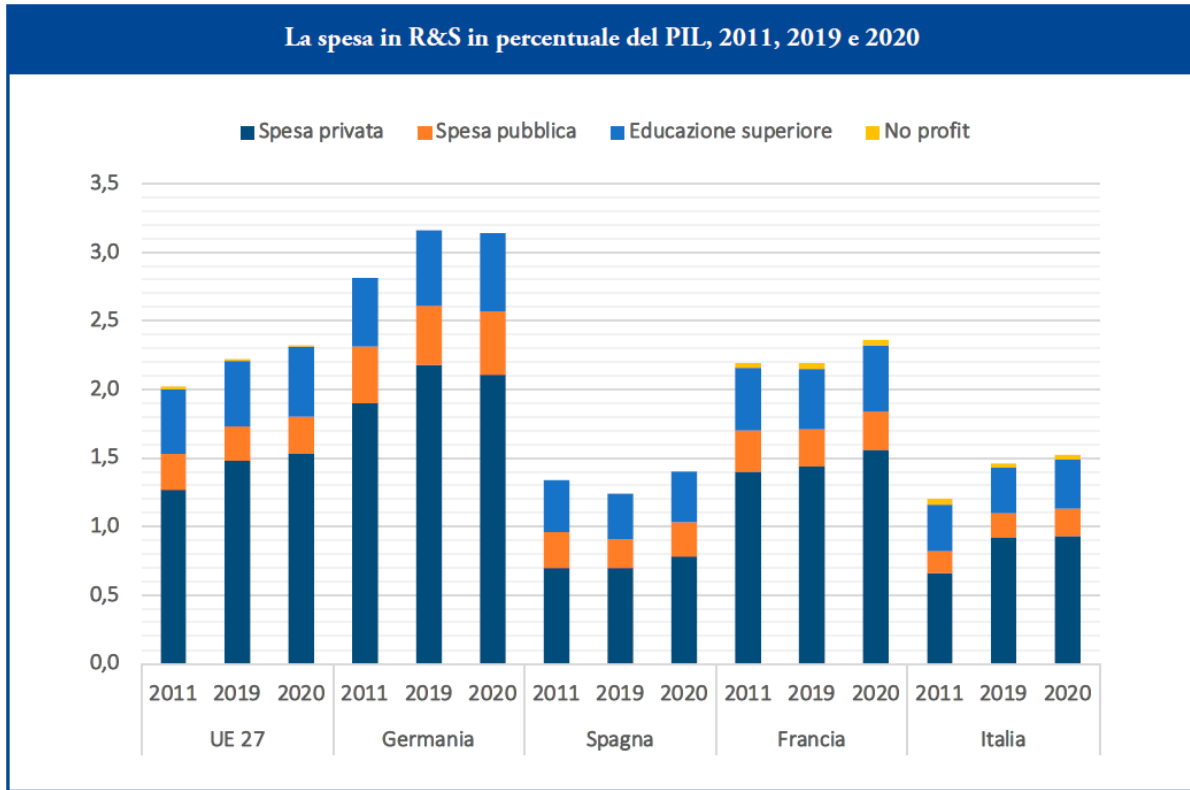
Az egészségügyi rendszerbe való beruházások célja a létesítmények korszerűsítése, a kezeléshez való méltányos hozzáférés biztosítása és a kutatások előmozdítása. Kiemelt cél a kórházi infrastruktúra fejlesztése és a megfelelő technológiai felszereltség biztosítása az orvostudományi kutatás-fejlesztés és az innováció érdekében, valamint digitális rendszerek megújítása, az elektronikus egészségügyi nyilvántartás (ESF) terjesztése és az alapvető segítségnyújtás (LEA) biztosítása egész Olaszországban.

Az innovációs tevékenység megerősítése minden küldetés szempontjából kiemelt jelentőségű. A mélyreható paradigmatis változások időszakában a kutatásba való befektetés jelentheti az alapkövet a nemzeti és közösségi termelési rendszer jövőbeli versenyelőnyének kiépítéséhez. Ennek érdekében a PNRR forrásaiból 2,05 milliárd eurós beruházást terveznek, három projektre elosztva – IPCEI, Horizon Europe Partnerships és Strengthening of Technology Transfer Centers –, amelyek lefedik a teljes kutatási és innovációs folyamatláncot az alapkutatástól a technológiatranszferig.

Jelentés a gazdasági és termelési tevékenységeket ösztönző beavatkozásokról – 2022

2022 második felében a Vállalkozásügyi és „Made in Italy” Minisztérium kiadott egy összefoglaló jelentést [9] az elmúlt évek támogatási programjairól. A jelentésből többek között az is kiderül, hogyan alakult a kutatás-fejlesztésekbe való beruházások összetétele egyes években (6. ábra), és hogy Olaszország helyzete hogyan viszonyult az elsődleges versenytársaknak tekintett Németország, Franciaország és Spanyolország helyzetéhez képest.

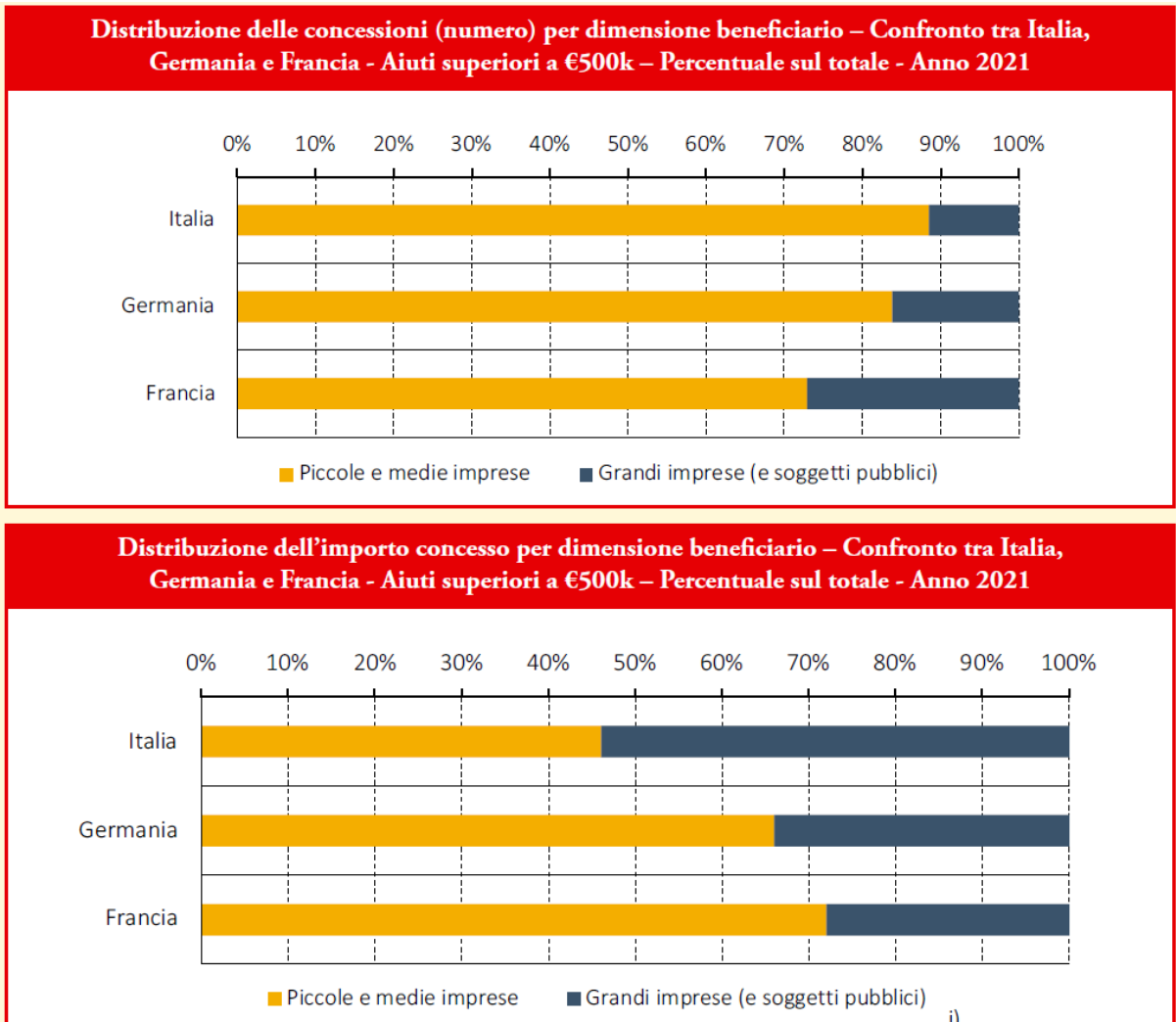

11. ábra: A GDP-arányos K+F beruházások összetétele, 2011, 2019, 2020

Forrás: Relazione sugli interventi de sostegno alle attività economiche e produttive (2022)

Bár a fenti ábrán 2019-ről 2020-ra nőttek a GDP-arányos K+F kiadások Olaszországban, azonban emögött az áll, hogy a GDP nagyobb mértékben esett vissza, mint a kutatás-fejlesztésre költött beruházások. Ez elsősorban a privát szektor beruházásainak jelentős visszaesése miatt volt, amivel megtört a 2011 és 2019 között produkált pozitív trend. Ebben az időszakban a privát K+F beruházások nagyobb ütemben nőttek, mint az EU-s átlag, így egy felzárkózási tendencia volt megfigyelhető. Bár az állami és felsőoktatási GDP-arányos beruházások az EU-ban, illetve a versenytárs országokban is stagnáltak, Olaszországnak van némi lemaradása ezekben a szektorokban is.

Az állami támogatásokat illetően meg tudhatjuk, miként oszlottak meg azok a kkv szektor és a nagyvállalatok között 2021-ben. Ami a támogatások számát illeti, Olaszországban a támogatások közel 90%-a kkv-khoz került, azonban a támogatások összegének mindössze 45%-a került ehhez a vállalati szektorhoz. Ezek alapján arra következtethetünk, hogy a támogatási összegek több mint fele kevés nagyvállalatnál koncentráldott.

12. ábra: Az állami támogatások számának (felső ábra), illetve összegének (alsó ábra) eloszlása vállalatméret szerint, 2021

Forrás: Relazione sugli interventi de sostegno alle attività economiche e produttive (2022)

Munkaügyi és Szociálpolitikai Minisztérium

Az utóbbi időben a Munkaügyi és Szociálpolitikai Minisztérium fókuszában – többek között – az illegális munka visszaszorítása [10], a bevándorlók munkaerőpiaci integrációja [11] (a Minisztérium egy hároméves stratégiai terv kidolgozásán munkálkodik), általánosságban pedig az erős, befogadó és rugalmas munkaerőpiac kialakítása áll. A stratégiai elképzelések ezen a területen is összhangban állnak az EU-s elképzelésekkel, ezt támasztja alá például Marina Calderone álláspontja „A készségek európai éve” kapcsán [12]. A miniszter a megfelelő készségek és képességek hatékony és széleskörű terjesztésében és folyamatos frissítésében látja a legjobb garanciát a tisztességes, fenntartható és inkluzív gazdasági átmenetre. A készségek fejlesztése továbbá abban is segít, hogy a munkaerőpiac alkalmazkodni tudjon a kialakuló új termelési modellekhez és munkaformákhoz.

Érdemes lehet még megemlíteni a közelmúlt eseményei közül az áprilisban elfogadott, a méltányos díjazásról szóló törvényjavaslatot [13]. A törvény célja, hogy a szakemberek a szolgáltatás értékével – az elvégzett munka mennyiségével és minőségével, a szakmai szolgáltatás tartalmával és jellemzőivel – arányos díjazásban részesüljenek, és erősítse védelmüket az egyes társaságokkal fennálló szerződéses viszonyban, amelyek természetüknél, méretüknél vagy forgalmuknál fogva erős gazdasági szereplőknek számítanak.

A Minisztérium publikálta továbbá a 2023-as jelentését [14] a termelékenységi bónuszadó-csökkentésről. Olaszországban egykulcsos adót alkalmaznak a „termelékenységi bónuszra”, ami a munkavállalónak (teljes jogosult munkaerőre alkalmazandó) a termelés minőségének és/vagy a vállalat termelékenységének javulása alapján kifizetett változó javadalmazásból áll. Ez a bónusz javadalmazás objektív, méltányos, előre meghatározott és anyagilag értékes teljesítménykritériumokon alapul, amit különböző KPI-mutatókkal mérnek. A 2023-as költségvetési törvény 5%-ra csökkentette a termelékenységi bónuszra alkalmazandó adókulcsot (ha jól értem, eddig 10% volt). Ami a jogosultságot illeti, nem részesülhetnek a fent említett adókedvezményben azok a munkavállalók, akik az előző évben 80 000 eurót meghaladó éves bruttó juttatásban részesültek, valamint a termelékenységi bónusz alkalmazásának érdekében a munkáltató köteles kollektív szerződést kötni a szakszervezetekkel/üzemi tanácsokkal.

Források

- [1] [pl. <https://www.mise.gov.it/it/notizie-stampa/italia-lituania-urso-incontra-il-ministro-ausrine-armonaite-sintonia-sulla-nuova-politica-industriale-europea>];
<https://www.mise.gov.it/it/notizie-stampa/politiche-industriali-ue-urso-italia-in-prima-linea> Leöltés dátuma: 2023.04.21.
- [2] <https://decode39.com/5053/urso-italy-industrial-strategy/> Leöltés dátuma: 2023.04.21.
- [3] https://www.mise.gov.it/images/stories/documenti/PNRR_Aggiornato.pdf - a dokumentum csak olaszul érhető el, viszont a következő honlapon részletesen bemutatják az elképzeléseket: <https://www.italiadomani.gov.it/content/sogei-ng/it/en/home.html> Leöltés dátuma: 2023.04.21.
- [4] <https://www.mise.gov.it/it/pnrr/temi-pnrr/proprieta-industriale> Leöltés dátuma: 2023.04.21.
- [5] <https://www.mise.gov.it/it/pnrr/temi-pnrr/investimenti-produttivi> Leöltés dátuma: 2023.04.21.
- [6] <https://www.mise.gov.it/it/pnrr/temi-pnrr/investimenti-produttivi> Leöltés dátuma: 2023.04.21.
- [7] https://cnbbsv.palazzochigi.it/media/1774/bit_en_2019_02.pdf Leöltés dátuma: 2023.04.21.
- [8] <https://www.mise.gov.it/it/pnrr/temi-pnrr/imprenditoria-femminile> Leöltés dátuma: 2023.04.21.
- [9] <https://www.mise.gov.it/it/per-i-media/pubblicazioni/relazione-sugli-interventi-di-sostegno-alle-attivita-economiche-e-produttive-anno-2022> - a jelentés csak olasz nyelven elérhető. Leöltés dátuma: 2023.04.21.

[10] <https://www.lavoro.gov.it/priorita/Pagine/Due-decreti-per-incentivare-la-lotta-al-lavoro-sommerso.aspx> Leöltés dátuma: 2023.04.21.

[11] <https://www.lavoro.gov.it/priorita/Pagine/Flussi-si-lavora-al-piano-triennale-dei-fabbisogni.aspx> Leöltés dátuma: 2023.04.21.

[12] <https://www.lavoro.gov.it/priorita/Pagine/Calderone-Ripensare-i-sistemi-di-protezione-sociale.aspx> Leöltés dátuma: 2023.04.21.

[13] <https://www.lavoro.gov.it/priorita/Pagine/La-legge-equo-compenso.aspx> Leöltés dátuma: 2023.04.21.

[14] <https://www.lavoro.gov.it/notizie/Pagine/E-online-il-Report-al-15-marzo-2023-sulla-Detassazione-premi-di-produttivita.aspx> Leöltés dátuma: 2023.04.21.